

Halsbandparkieten *Psittacula krameri*

in Amsterdam, 1976-2000

Guido O. Keijl

Sinds 1976 verblijven er vrijvliegende Halsbandparkieten *Psittacula krameri* in Amsterdam (Anonymus 1981). Gedurende de eerste tien jaren na hun vestiging waren de vogels zeer conservatief in hun plaatskeuze en werden ze overdag vrijwel uitsluitend rond het Vondelpark (zie tabel 1 voor stadsdelen) en het Beatrixpark waargenomen. Ze komen hier al jarenlang elke namiddag in groepen samen omdat ze dan gevoerd worden. Waar de parkieten in die jaren de nacht doorbrachten, is onbekend. Vogelliefhebbers veronderstelden dat ze ook in het park sliepen. Maar bij mijn weten heeft nooit iemand daadwerkelijk een slaapplek in het Vondelpark gezien.

Vrouwetje Halsbandparkiet

Met het verstrijken der jaren is de populatie flink gegroeid en hebben de vogels zich over de stad verspreid. Zo zijn ze vanaf ongeveer 1990 met regelmaat overdag in Amstelveen en omstreken waargenomen (Anonymus 1995, persoonlijke mededeling Ebel Nieboer en André van Loon) en sinds ongeveer 1998 ook in andere verder van het centrum liggende stadsdelen zoals Amsterdam-Noord en de Bijlmermeer. In 1998 werden ze voor het eerst regelmatig overdag buiten de stad gezien, bijvoorbeeld in Weesp (pers. med. Fons de Meijer en Wil Leurs), hemelsbreed ongeveer twaalf kilometer van het Vondelpark. Op deze laatste locatie hebben ze in 1998 en 1999 ook gebroed

(pers. med. Wil Leurs en Karen Hartog). In november 1995 kwam mij ter ore dat zich een grote slaapplek Halsbandparkieten in het Rembrandtpark bevond (pers. med. Leon Edelaar, via Ruud Vlek). Een goede telling op 18 november 1995 leverde daar 220 exemplaren op. Vanaf die tijd is getracht, de slaapplekken regelmatig te tellen (tabel 1).

Het tellen is betrekkelijk lastig: de parkieten vliegen vrij laag en met grote snelheid tussen bomen en huizen door op de slaapplek aan en arriveren daar in groepen van 2 tot 65 exemplaren. Hoewel ze zich luid en duidelijk aankondigen, zijn ze meestal toch pas laat te zien, waardoor met name grotere groepen ►

Tabel 1

MAXIMUM AANTALLEN HALSBANDPARKIETEN OP SLAAPPLAATSEN IN AMSTERDAM, 1990-2000, per seizoen (eigen tellingen aangevuld met gegevens van anderen). Ook de boomsoorten waarin de parkieten slapen, zijn weergegeven. Stadsdelen: NZ = Nieuw-Zuid, OV = Overtoomse Veld, SI = Sloten, SM = Slotermeer, SV = Slotervaart.

datum	Locatie	stadsdeel	boomsoort	Aantal	Bron
??/10/90	Rembrandtpark	OV	?	Tientallen	Kees Hazevoet
winter 1993	Rembrandtpark	OV	?	c. 60	J. Walters
??/11/94	Rembrandtpark	OV	?	156	Timmermans 1996
??/12/94	Olympiaplein	NZ	populier	90	Timmermans 1996
19/02/95	Rembrandtpark	OV	?	104	L. Edelaar
zomer 1995	Warmondstraat	OV	?	149	Sien Tichelaar
20/09/95	Zeilstraat ¹⁾	OV	-	187	H. van Brandwijk
18/11/95	Rembrandtpark	OV	plataan	220	G. Keijl
25/11/95	Sloterparkbad	SM	populier	220	G. Keijl
09/12/95	Gerbrandypark	SM	plataan	157	G. Keijl
09/12/96	Heernstedestraat	SV	populier	316	G. Keijl
??/01/97	Plesmanlaan	SV	?	216	P. Marcus, H. Sanders
??/08/97	Zutphenplantsoen	SI	?	370 ²⁾	P. de Droog
15/10/97	M.L. Kingpark	NZ	populier	??	T. Hoogendoorn
08/02/98	M.L. Kingpark	NZ	populier	130	P. Ruiters
22/06/98	Noordzijde	SM	linde	<60	G. Keijl
09/12/98	M.L. Kingpark	NZ	populier	150	G. Keijl
10/02/99	Noordzijde	SM	populier, iep	60	G. Keijl
20/12/99	Noordzijde	SM	populier, iep	400	G. Keijl
13/01/00	Noordzijde	SM	populier	430 ³⁾	G. Keijl
17/03/00	M.L. Kingpark	NZ	populier	240	G. Keijl
07/05/00	Noordzijde	SM	populier, iep	? 200	G. Keijl

1) overvliegend richting Rembrandtpark

2) ook 4 Alexanderparkieten *P. eupatria* aanwezig

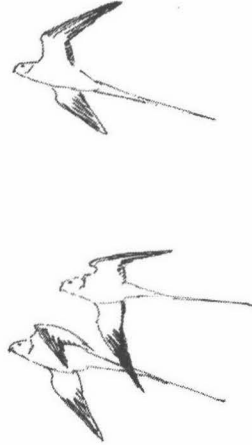
3) ook 5 Alexanderparkieten aanwezig

slechts zijn te schatten. Alleen door het aantal aanvliegende vogels te combineren met herhaalde tellingen van de aanwezige exemplaren en door op verschillende dagen te tellen, is een goede schatting te verkrijgen (zie ook Kamp 2000). Eenmaal op de slaappleaats eten de vogels vaak nog enige tijd van bloemen en knoppen en ruziën ze wat, maar naarmate het donkerder wordt, kruipen ze hoger en gaan ze dichter oopen zitten en tenslotte slapen. Als het eenmaal donker is, zijn ze doodstil.

Tot en met voorjaar 2000 hebben de parkieten op negen verschillende plaatsen in de stad gezamenlijk geslapen. De meest trouw bezochte slaappleaatsen liggen in het westelijke deel van de stad. De vogels slapen vrijwel zonder uitzondering in loofbomen hoger dan

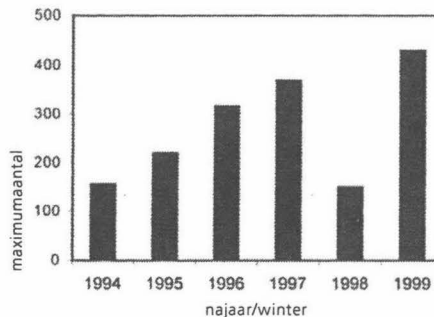
12 meter (tabel 1); alleen de iepen aan de Noordzijde zijn lager (circa. 6 m). In het winterseizoen slapen de parkieten dus in kale bomen; slapen in 'evergreens' is nog nooit vastgesteld. Met uitzondering van de slaappleaats op het Olympiaplein, die bij mijn weten uitsluitend vóór 1995 in gebruik was, liggen alle slaappleaatsen nabij water. Dit komt waarschijnlijk omdat de meeste hoge bomenrijen in Amsterdam langs water staan en weerspiegelt vermoedelijk niet de voorkeur van de parkieten.

De gezamenlijke slaappleaatsen worden het hele jaar gebruikt. De broedvogels echter blijven in het voorjaar en aan begin van de zomer in of bij het nesthol slapen. Zodra de jongen kunnen vliegen, gaat de hele familie in de namiddag richting gezamenlijke slaap-

plaats. Veel of misschien wel alle vogels maken eerst een tussenstop in het Vondelpark en vliegen pas daarna door. Zowel 's zomers als 's winters zijn er soms al een uur voor zonsondergang vogels op de slaappleaats aanwezig, terwijl de laatste exemplaren tot een kwartier na zonsondergang kunnen arriveren. De hoofdmoot komt er echter aan tussen de nul en de dertig minuten voor zonsondergang.

Opmerkelijk is, dat de vogels in sommige winters regelmatig van slaappleaats veranderen. Zo bleken op 25 november 1995 alle parkieten verhuisd naar bomen bij het Sloterparkbad, terwijl ze de voorafgaande weken steeds in het Rembrandtpark hadden geslapen. Begin december was ook deze slaappleaats weer verlaten, maar op 3 en 9 december sliepen er 157 in het Gerbrandypark. Een zoektocht op dezelfde avonden langs alle tot op dat moment bekende slaappleaatsen en een aantal ogenschijnlijk geschikte locaties, leverde echter niet de ontbrekende 50 exemplaren op. Op 24 en 27 december 1995 waren zelfs alle bekende slaappleaatsen leeg. Het merkwaardige is, dat de parkieten zich desondanks maar moeilijk van een eenmaal gekozen slaappleaats laten verjagen: het jaarlijks na Kerstmis losbarstende vuurwerk lijkt nauwelijks van invloed op de slaappleaatskeuze. De parkieten lijken een rumoerige slaappleaats te prefereren boven een rustige: de meest trouw bezochte slaappleaats (Noordzijde) ligt aan een drukke rotonde, en ook een aantal andere slaappleaatsen ligt langs of zelfs boven drukke verkeerswegen. In de winter 1997-1998 waren de vogels niet op hun slaappleaats aan de Noordzijde aanwezig, maar sliepen een deel van de populatie vanaf half oktober voor het eerst in hoge populieren bij de Utrechtsebrug in het M.L. Kingpark. Waar de rest van de vogels die winter heeft geslapen, is mij niet bekend. Ook in de winter van 1998-1999 kon niet de gehele populatie worden teruggevonden. Pas vanaf eind 1999 slie-

Maximумаantallen Halsbandparkieten geteld op slaappleaatsen in najaar/winter 1994-1999

pen weer alle parkieten bijeen.

De waarnemingen met betrekking tot slaappleaatsrouw en verstoring in Amsterdam zijn vrijwel identiek met die in Engeland (Pithon & Dytham 1999). Belangrijk verschil is dat de aantallen op de slaappleaats in Engeland vanaf november afnemen, omdat de vogels dan al aan de voorbereidingen van het broedseizoen beginnen en ze nabij of in de nesten overnachten. Uit de slaappleaatsstellingen in Amsterdam blijkt dat de populatie sterk is gegroeid: van 2 in 1976 tot 430 in 2000 (tabel 1). Vanaf 1994 bedroeg de toename gemiddeld 22% per jaar (figuur 1). Omdat er geen integrale broedvogelinventarisatiegegevens van Amsterdam bestaan, is niet goed bekend hoe groot de broedende populatie momenteel is. Lensink (1996) schatte, op grond van mijn slaappleaatsstellingen, de totale Amsterdamse populatie op "ruim 200 exemplaren", en maakte melding van 15-20 paar in het Vondelpark en nog eens 9-23 paar elders in en rond de stad, oftewel 24-43 broedparen. Omdat in de winter alle exemplaren op de slaappleaats aanwezig zijn, maar tijdens het broedseizoen vermoedelijk alleen de niet-broeders, is het mogelijk op grond van de slaappleaatsstellingen een schatting te maken van het aantal broedparen. In de onoverzichtelijke situatie van de stad is dit een betere methode dan een broedvogelinventarisatie (vergelijk ook Pithon & Dytham 1999), ►

mogelijk zelfs de enige. Voorjaar 2000 ontbraken er ten opzichte van het wintermaximum circa 200 exemplaren op de slaappleaats. Daaruit kunnen we opmaken dat er momenteel ongeveer 100 broedparen zijn.

Als de Amsterdamse vogels een gemiddeld uitvliegsucces van een jong per paar zouden hebben - wat gezien de legselgrootte van 3-4 eieren (Cramp 1985) nogal aan de lage kant lijkt maar gezien de populatiegroeisnelheid van 22,5% per jaar eerder een lichte overschatting is - zouden er in de winter van 2000-2001 dus ruim 500 Halsbandparkieten op de slaappleaats te verwachten zijn. Kamp (2001) meldt op 24 augustus 2000 circa 560 Halsbandparkieten op de slaappleaats bij de Sloterplas. In India is het broedsucces, met drie jongen per nest, veel hoger (Lamba 1966). In Keulen is het echter lager (0,67; Ernst 1995) en ook in Engeland wordt vermoed dat het lage broedsucces de oorzaak is van het trage groeien van de populatie (Python & Dytham 1999 *contra* Cramp 1985). Uit Amsterdam weet ik slechts van één broedresultaat: het allereerste vrijvliegende paar bracht in 1977 drie jongen groot (Timmermans 1996), hetgeen dus hoog genoemd mag worden. Een andere mogelijkheid is, dat veel paren die een territorium of nestholte bezetten niet tot broeden komen. Toch valt te verwachten dat de populatie voorlopig zal doorgroeien. Waarschijnlijk zal uiteindelijk het nestaanbod de beperkende factor worden. Strenge winters zijn in Amsterdam en andere steden vermoedelijk geen probleem: ook in Azië, waar de in Amsterdam vastgestelde ondersoort *P. k. borealis* van nature voorkomt, zijn Halsbandparkieten uitstekend in staat om koude periodes te doorstaan (Cramp 1985). Over mogelijke concurrentie met andere in holtes broedende vogels of boombewonende vleermuizen is niets bekend, maar wordt regelmatig gespeculeerd. Zelf zag ik eenmaal een geschil tussen een paartje Halsbandparkieten en een Grote Bonte Specht *Dendroco-*

pos major bij een nestholte op de Nieuwe Oosterbegraafplaats in korte tijd beslecht worden met het vertrek van de specht. Op bekende broedlocaties in Amsterdam zijn nog altijd diverse andere hollenbroedende soorten te vinden en vergelijkbare berichten komen uit Leiden en Den Haag (Wietze Janse en Jan Hein van Steenis op EuroBirdNet Nederland). In deze gevallen is de nulsituatie - aantallen hollenbroeders voorafgaand aan de komst van Halsbandparkieten - echter onbekend. ■

Guido O. Keijl, Brederodestraat 16a,
1901 HW Bakkum

Dankwoord

Ik dank Ruud Vlek, Paul Ruiters, Paul Marcus, Willem van der Waal en de andere in dit artikel genoemde vogelaars voor hun informatie over slaappleaatsen of hun hulp bij het tellen. René Dekker en André van Loon voorzagen een eerdere versie van commentaar.

Literatuur

- Anonymus, *De Halsbandparkiet in Nederland*. Het Vogeljaar 29 (1981), pp. 323-324.
- Anonymus, *Soms jagen ze een reiger weg*. Amstelveens Weekblad jg 73, 32, 9 augustus 1995.
- Cramp, S. (ed.), *The birds of the western palearctic*. Vol. 4. Oxford University Press, Oxford 1985.
- Ernst, U., *Afro-Asiatische Sittiche in einer mitteleuropäischen Grossstadt: Einnischung und Auswirkungen auf die Vogelfauna*. Jahrbuch Papageienkunde 1 (1995), pp. 23-114.
- Kamp, B., *Slaappleaats Halsbandparkieten*. De Gierzwaluw 38, 2 (2000), pp.10-13.
- Kamp, B., *Slaappleaats Halsbandparkieten in Sloterveer*. Enkele correcties en aanvullingen. De Gierzwaluw 38, 3/4 (2001), pp.12.
- Lamba, B.S., *Nidification of some common Indian birds: 10. The Rose-ringed Parakeet, *Psittacula krameri* Scopoli*. Proc. Zool. Soc. Calcutta 19 (1966), pp.77-85.
- Lensink, R., *De opkomst van exoten in de Nederlandse avifauna; verleden, heden en toekomst*. Limosa 69 (1996) pp.103-130.
- Python, J.A. & C. Dytham, *Census of the British Ring-necked Parakeet *Psittacula krameri* population by simultaneous counts of roosts*. Bird Study 46 (1999), pp.112-115.
- Timmermans, G., *Halsbandparkiet *Psittacula krameri**. In: M. Melchers & R. Daalder. *Sijsjes en drijsijsjes. De vogels van Amsterdam*. Schuyt & Co. (1996), pp.117-118.

Dit artikel verscheen eerder in Limosa 74 (2001): 29-32, 80 en is op verzoek van de redactie in deze Gierzwaluw geplaatst.